

УДК 625.152

Лемішко О.О.

**ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНО ФУНКЦІОНУЮЧОГО
ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ**

Висвітлюються проблеми і перспективи створення ефективно функціонуючого фінансового механізму інноваційного розвитку підприємств в Україні. Розроблено модель, яка забезпечує формування стратегії інноваційного розвитку підприємства.

Problems and prospects of effectively functioning financial mechanism's creation of innovative enterprise development in Ukraine are lighted. A model is developed, which provides forming of the innovative strategy enterprises' development.

Сучасні проблеми економічної реформи в Україні, розвиток ринкових відносин та інтеграція у світове економічне співтовариство передбачає комплекс взаємообумовлених заходів, які базуються на формуванні ринкового середовища, розвитку економічної науки і, в цілому, потребують нових підходів до управління економікою як на макрорівні, так і на рівні окремих підприємств. Особливого значення набувають проблеми створення ефективно функціонуючого фінансового механізму інноваційного розвитку в Україні. Стратегія та механізм інноваційного розвитку України в першу чергу залежать від того, наскільки ефективно буде задіяно накопичений та створений у країні інтелектуальний та науковий потенціал. Перехід до стійкого економічного росту та покращення добробуту і якості життя населення неможливий без використання досягнень науки та освіти, новітніх технологій, без активізації інноваційної діяльності. Тому в сучасних умовах інноваційний розвиток визначає головні тенденції економічного росту країни.

Концепція інноваційного розвитку була обґрунтована у ХХ столітті. Методологія системного підходу до інноваційного розвитку у той чи іншій мірі розглядалася у роботах Х. Барнета, П.Ф. Друкера, К. Найта, А. Хармана, Р. Джонсона, Б. Санто та ін. [1,2,13]. Оскільки обґрунтування вказаної концепції розроблялося щодо умов розвинених економічних систем, важливе значення для забезпечення України чіткою інноваційно-інвестиційною стратегією мають розробки та дослідження вітчизняних авторів, таких, як Александрова В.П., Бойко Є.І., Гриньова В.М., Іщук С.О., Касич А.О., Крамаренко Г.А., Крупка М.І., Онишко С.В., Сидорова А.В., Стребел П.А., Федулова Л.І., Черваньов Д.М., Хорів П.С. та ін.[1,3,4,12] Практично всі вчені, як вітчизняні, так і закордонні, єдині у тому, що для розвитку української економіки необхідне кардинальне підвищення інноваційної активності.

Незважаючи на значний об'єм досліджень по даній проблемі, існують розходження у поглядах вчених, щодо створення ефективно функціонуючого фінансового механізму інноваційного розвитку в Україні. Так, багато науковців вважають, що інноваційний розвиток уможливорює тільки ринкова основа, і другої альтернативи не існує [5,13]. Інші вчені-економісти наполягають на втручанні держави в економіку в цілому та інноваційну сферу, у тому числі [2,3,7,8]. Все це актуалізує подальші дослідження, щодо проблем і перспектив створення ефективно функціонуючого фінансового механізму інноваційного розвитку в Україні.

Метою дослідження є обґрунтування того, що інноваційний розвиток, як стратегічний напрямок економіки, повинен ґрунтуватися на виявленій сукупності систем фінансових ресурсів, структура і зміст яких залежать від створення ефективно функціонуючого фінансового механізму інноваційного розвитку.

В позитивній економіці сутність інноваційного розвитку визначається його місцем в економічній діяльності і засобами отримання корисності від його використання. Будь-яка діяльність, у тому числі інноваційна, повинна відповідати вимогам доцільності і ефективності, що обумовлює передусім створення адекватних процесів фінансового забезпечення, підґрунтям якого є створення ефективно функціонуючого фінансового механізму. Тому, під фінансовим механізмом інноваційного розвитку будемо розуміти сукупність форм, методів і важелів фінансового впливу на створення та використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення потреб стратегії інноваційного розвитку, щодо фінансування та інвестування розробки та розповсюдження нового виду продукту чи послуги з метою забезпечення різноманітних, постійно змінюючих потреб держави, суб'єктів господарювання і населення.

Фінансовий погляд на інновацію дозволяє оцінити кінцеву ефективність самих різних удосконалень. Визначальним у процесі втілення новітнього є питання його фінансування. На сьогоднішній день на Україні має місце політика залишкового фінансування фундаментальних та прикладних досліджень, що зменшує ступінь інтенсивності, темпи здійснення та масштаби інновацій, що в свою чергу знижує до критичного рівня результативність та ефективність інновацій. Інноваційна політика України потребує створення фінансового потенціалу для здійснення інновацій і, насамперед, обґрунтування фінансового механізму інноваційного розвитку підприємств. Практична необхідність та недостатня розробка зазначеного питання обумовлюють їх актуальність. Розглянемо елементи і блоки фінансового механізму інноваційного розвитку підприємств (рис. 1).

Дана модель допомагає виділити визначальні елементи з загальної сукупності економічних процесів і дослідити механізм їх взаємодії. Враховуючи багатоаспектність проблеми, пропонуємо виділити три умовних блока фінансового механізму інноваційного розвитку підприємства. Відправною точкою є створення методичного блоку (МБ). Методичний блок має наступні елементи: об'єкт та суб'єкт інноваційної діяльності – обирається за принципом актуальності; мета та завдання інноваційної діяльності – визначаються в багаторічних рамкових програмах і є основою при вирішенні питань фінансування проекту [10].

Принципи і методи інноваційної діяльності – визначають тенденції розвитку інноваційної діяльності, шляхи досягнення цілей у конкретній ситуації; фінансові джерела щодо інноваційної діяльності – фундамент розробки та впровадження інноваційного розвитку підприємства.

Наступний блок – аналітичний (АБ). Інноваційний розвиток підприємств – поняття системне і його застосування обумовлює необхідність визначення форм і методів інновацій на підприємстві. Групування можливих форм і методів інновацій на підприємстві повинно, перш за все, конкретизувати інноваційні позиції та виявити зв'язки і співвідношення між різними типами інновацій. Системний аналіз форм і методів інновацій на підприємстві дозволяє виділити наступний їх зміст.

Щодо форм інновацій на підприємстві, виділимо такі: інновації продукції – створення нової продукції, удосконалення якісних характеристик випускаємих видів продукції; технологічні інновації – освоєння нових технологій, модернізація обладнання, реконструкція виробничих споруд; виробничі інновації – направлені на розширення виробничих потужностей, диверсифікацію виробничої діяльності, зміну структури виробництва.

ФІНАНСИ ГАЛУЗІ ТА ПІДПРИЄМСТВА

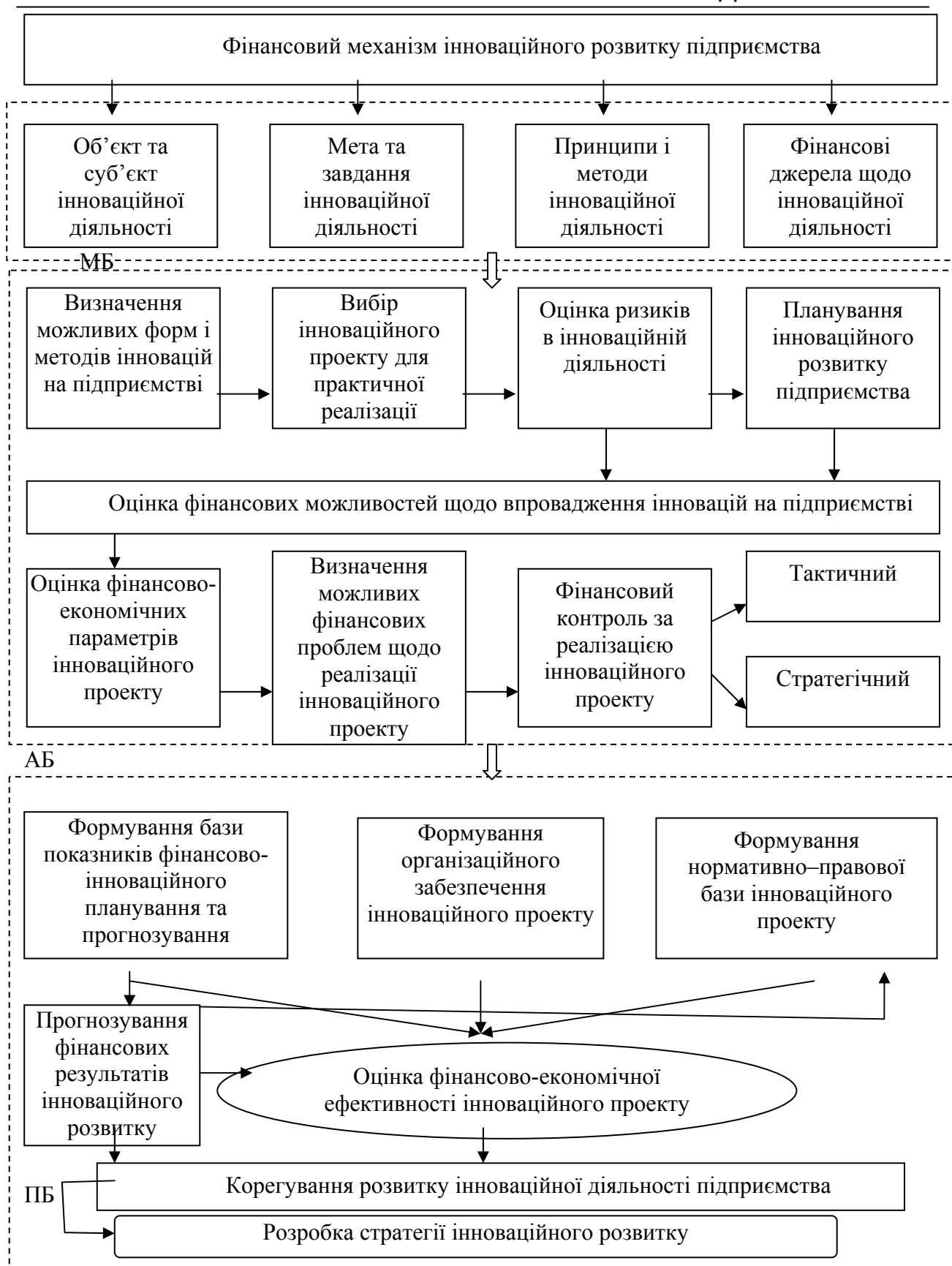

Рис. 1. Елементи і блоки фінансового механізму інноваційного розвитку підприємств

Методика застосування інновацій на підприємстві включає: економічні методи – пов'язані зі зміною методики планування всіх видів виробничо-господарської діяльності; управлінські методи – націлені на відновлення для покращення управлінської структури, методики і стилю прийняття рішень; інформаційні методи – пов'язані з оптимізацією інформаційних потоків у сфері інноваційної діяльності, підвищенням достовірності і оперативності одержання інформації; методи, націлені на цільові зміни у торговій діяльності, в системі збуту та поставок. Окремо слід виділити методику втілення на підприємстві соціальних інновацій, що спонукає вирішення задач покращення умов труда, психологічного клімату, соціального забезпечення. Треба зауважити, що всі вищезазначені можливі форми і методи інновацій на підприємстві знаходяться у неперервному зв'язку та є підґрунтям для вибору інноваційного проекту.

Інноваційні проекти на сьогоднішній день вважаються одними з найбільш дійових системних інструментів для одержання якісних змін при переході підприємств на нові прогресивні технології. Тому для практичної реалізації інноваційного проекту, серед різноманіття класифікації інноваційних проектів пропонуємо зосередити увагу на таких ознаках: функціональне призначення проекту, об'єми та джерела фінансування проекту, повнота охоплення інноваційного циклу, тривалість проекту. Оскільки кожен інноваційний проект є сукупністю політичного, соціального, організаційного середовища, у якому функціонує підприємство, виконання самого проекту відбувається на перетині всіх вищезазначених класифікаційних ознак.

Окремою класифікаційною ознакою є ступінь ризику, яка супроводжує втілення та здійснення інноваційного проекту на підприємстві та поділяє інноваційні проекти на проекти з високим рівнем ризику та проекти з середньою або незначною часткою ризику. Забезпечення повноти діагностики і оцінки ризиків в інноваційній діяльності є підґрунтям для планування інноваційного розвитку, а також для оцінки фінансових можливостей щодо впровадження інновацій на підприємстві, що, в свою чергу, визначить рівень результативності та доходності проекту.

Оцінка фінансово- економічних параметрів інноваційного проекту буде включати аналіз інноваційних потреб і вибір джерел фінансування, фінансово-економічне планування і прогнозування, оптимізацію структури інноваційного капіталу та складання на базі цього прогнозного балансу. Особливе значення на цьому етапі пропонуємо зосередити на так званому фінансовому „розриву”, як основи співставлення фактичної величини прибутку від реалізації продукції з прогножною величиною прибутку, для досягнення якого і є необхідним освоєння нових продуктів або нової продукції. Далі визначаються можливі фінансові проблеми щодо реалізації інноваційного проекту, коректуються основні складові інноваційного проекту та здійснюється фінансовий контроль за реалізацією інноваційного проекту.

Останній блок моделі фінансового механізму інноваційного розвитку підприємства – процесний, або підсумковий (ПБ). В загальному схематичному вигляді алгоритм побудови фінансового механізму інноваційного розвитку підприємств на заключному етапі буде підпорядковано розробці стратегії інноваційного розвитку підприємства. Цільовою настановою першого етапу - формування бази показників фінансово-інноваційного планування та прогнозування є забезпечення відповідності фінансових ресурсів і потреб у них загалом, а саме, фінансового прогнозування з урахуванням забезпечення капіталовкладень і розширеного виробництва, досягнення необхідного рівня економічної рентабельності, фінансової стабільності та платоспроможності підприємства, встановлених нормативних значень фінансових коефіцієнтів; коректування структури прогнозного балансу за результатами моделювання впливу господарських операцій на зміни фінансових коефіцієнтів, оцінки комплексної інтенсифікації виробництва, оптимізації ресурсів і витрат підприємства, в тому числі постійних з урахуванням їх росту, пов'язаними з ростом

капіталовкладень у виробництво, оцінки операційного левериджу, оптимізації структури капіталу.

Формування організаційного забезпечення інноваційного проекту та системи управління інноваційною діяльністю - це оцінка виробничої функції кожного ланцюга, оптимізація співвідношення факторів виробництва і виробничої функції всієї системи, яка забезпечує необхідний потенціал підприємства і його інноваційне середовище. Формування нормативно-правової бази інноваційного проекту обов'язково повинно включати оцінку податкового тягаря і податкового порогу розвитку підприємства, оптимізацію оподаткування, розробку та опрацювання оптимальних умов використання ресурсів і капіталу підприємства. Прогнозування фінансових результатів інноваційного розвитку - це обґрунтування надійності підприємства, його інноваційного потенціалу, доведення стратегічних напрямів і форм до оптимізації інноваційних ресурсів підприємства. Оцінку фінансово-економічної ефективності інноваційного проекту здійснюють з метою визначення результативності і подальшого корегування інноваційної діяльності підприємства. Заключний етап – розробка стратегії інноваційного розвитку.

Таким чином, результатом формування і реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємства повинно бути рішення комплексу інноваційних проблем. Їх структура і зміст залежать від багатьох факторів, в тому числі, від створення ефективно функціонуючого фінансового механізму інноваційного розвитку. Елементи і блоки розглянутого фінансового механізму є підґрунтям для проведення більш детального та уточненого аналізу рівня інноваційного розвитку підприємства, що, в свою чергу, конкретизує фінансово-економічні параметри, положення і структуру засобів, необхідних для освоєння нової продукції. Викладенні положення доцільно використати при вирішенні проблем фінансування інноваційного розвитку підприємств.

Література:

1. Гриньова В.М., Козирева О.В. Соціально-економічні проблеми інноваційного розвитку підприємств. Монографія. – Х.: ВД „ІНЖЕК”, 2006. – 192с.
2. Чухрай Н.І. Організаційно-управлінські інновації в економіці, що спирається на знання // Інновації: проблеми науки і практики: Монографія. – Х.: ВД „ІНЖЕК”, 2006, - с. 94-102.
3. Федуллова Л.І. Перспективи інноваційного розвитку промисловості України // Економіка і прогнозування. – 2006. - №3. – с. 38- 46.
4. Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку України. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 1999. – 514с.
5. Валдайцев С.В. Антикризисное управление на основе инноваций: учебник. – М.: ТК Велі, Изд-во Проспект, 2005. – 312 с.
6. Закон України „Про інноваційну діяльність” від 26.12.2002. № 380 – IVзі змінами та доповненнями від 27.11.2003; від 23.12.2004 № 2285 – IV; від 25.03.2005 № 2505 – IV.
7. Денисюк В. Методологія оцінки та аналізу динаміки інноваційної активності регіону // Економіст. – 2006 - №3. с. 40 – 43
8. Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П.Гречан та ін.; Під. ред. проф. О.І.Волкова, М.Л. Денисенка. – К.: ВД „Професіонал”, 2004. – 960с.
9. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. зб. – Держкомстат: Київ, 2006.
10. Павленко І.А. Економіка та організація інноваційної діяльності: Навч. посіб. – К. КНЕУ, 2004. – 204с.
11. Пеструха С.В. Стратегічне планування інноваційної діяльності / Зб. наук. пр. Економіка: проблеми теорії та практики. Випуск 112: В 6 томах. Том II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – С. 529-545.
12. Хорів П.С. Інноваційна діяльність підприємств та економічна оцінка інноваційних процесів. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 326 с.
13. Основы менеджмента / Под ред. А.И. Афоничкина. – СПб.: Питер, 2007. – 528 с.: ил. – (Серия «Учебник для вузов»).

*Рекомендовано до публікації
д.е.н., професор Павленко І.І. 19.03.08*

*Надійшла до редакції
11.03.08*